

*ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ*

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**8^ο ΓΕΛ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧ. ΕΤΟΣ: 2013-14**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- **ΕΛΕΝΗ ΚΟΛΛΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΠΕ 02**
- **ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΜΠΑΡΕΛΟΥ, ΠΕ 19**

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

- ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΛΑΜΠΕΤΙΑ
- ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ
- ΑΓΡΑΠΙΔΗ ΕΛΕΝΗ ANN
- ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΕΙΡΗΝΗ
- ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΔΙΔΑΜΗ
- ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

- ΒΕΡΡΑ ΕΛΕΝΗ
- ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
- ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ
- ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ANNA ΜΑΡΙΑ
- ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
- ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

- ΚΑΡΑΒΙΑΣ ΣΩΤΗΡΗΣ
- ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗ ΑΚΡΙΒΗ
- ΚΑΤΣΙΚΗ ΜΑΡΙΑ
- ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

- ΛΟΖΑΝ
- ΛΟΗΣ
- ΜΑΝΙΚΑΣ
- ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
- ΜΠΑΡΔΑΚΗ
- ΜΠΕΛΕΖΑΚΗΣ
- ΝΤΖΑΝΗΣ
- ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
- ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
- ΣΙΩΖΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ
- ΣΤΑΘΟΥΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
- ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ
- ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

- ΤΣΑΓΚΑΡΑΤΟΥ ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ

- ΤΣΑΜΗΣ
- ΤΣΙΤΣΙΚΑΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ
- ΤΣΟΓΚΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ
- ΙΩΑΝΝΗΣ

ΠΑΤΡΑ

ΑΝΤΙΠΡΙΟ ΠΑΝΟΡΜΟΥ
ΠΡΙΟ

ΙΑΤΡΑ

Γαυικός

ΕΝΟΣ

Περίος
Λοκίς

ΦΑΡΕΣ

Σαρωνικός

Βοιωτίας

Θολυγέ

Κορίνθιος

Χανδακός

Ἡλοπῆλοιοί

2. ΕΛΟΣ ΑΤΥΪΙΑΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΛΟΣ;

- Το Έλος, είναι ειδική κατηγορία **υδροβιότοπου**.
- Εδαφολογικά πρόκειται για έκταση στην οποία λιμνάζουν μόνιμα νερά (αποκαλούνται και **στάσιμα νερά**) που συγκεντρώνονται είτε από γύρω σημεία, είτε αναβλύζουν σε πολύ μικρή ποσότητα.
- Συγγενή προς τα έλη υγρά τοποιοι είναι τα **τενάγη** και οι **τυρφώνες** (είδη βάλτων) που η διαφορά τους οφείλεται στα φυτά που αναπτύσσονται σε κάθε τύπο αυτών.

ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΕΛΗ;

- ❖ Γενικά τα έλη θεωρούνται από τους μυθικούς χρόνους **ανεπιθύμητα** για τον άνθρωπο τοπογραφικά στοιχεία, **διότι**
  1. παρεμποδίζουν την διάβαση (συγκοινωνία) δια μέσου αυτών,
  2. αναπτύσσονται κουνούπια που μπορεί να μεταδώσουν ελονοσία ή κίτρινο πυρετό,
  3. από τις αναθυμιάσεις επικίνδυνων αερίων που προέρχονται από αποσύνθεση διαφόρων οργανικών ουσιών (πχ. μεθάνιο)
- ❖ Στην Ελλάδα από την εποχή της Τουρκοκρατίας και περισσότερο έντονα από τη σύσταση του ελληνικού κράτους, κατεβλήθη προσπάθεια για την αποξήρανση των περισσότερων ελών (βελτίωση υγιεινής, απόκτηση νέων γόνιμων εδαφών).
- ❖ Αντίθετα, **σήμερα** ελώδεις περιοχές **προστατεύονται** ως σημαντικοί υγροβιότοποι, σε αρκετές περιπτώσεις χαρακτηριζόμενες ως μέρος του δικτύου Natura 2000.

ΤΟ ΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΥΙΑΣ: ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ;

- Βρίσκεται στο ακρωτήριο ανάμεσα στην Πάτρα και το Ρίο, που επί ενετοκρατίας και τουρκοκρατίας λεγόταν *Μύτικας* και εκεί άραζαν τα ψαροκάικα όταν φυσούσαν δυνατοί άνεμοι στον Πατραϊκό, αφού είναι απάνεμο.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΛΕΞΗΣ «ΑΓΥΙΑ»

- Η γραφή της απαντάται και σαν **Αγιά** αλλά σήμερα έχει επικρατήσει επίσημα η γραφή **Αγυιά**. Η σωστή γραφή είναι Αγυιά και όχι Αγιά.

ΕΚΔΟΧΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ:

- Σύμφωνα με τον ιστορικό Στέφανο Θωμόπουλου το όνομα προέρχεται από τη λέξη **aggio** που σημαίνει **όρμος, απάγκιο**.
- Κατά πάσα όμως πιθανότητα το όνομα οφείλεται στην ύπαρξη καθολικής εκκλησίας ή καθολικού μοναστηριού, το οποίο υπήρχε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην περιοχή.
- Υπάρχει όμως και μια τρίτη εκδοχή που μοιάζει να είναι και η πιθανότερη. Το όνομα να προέρχεται από το Τουρκικό **aya** που σημαίνει **παλάμη, χέρι**. **Ay** στα Τουρκικά θα πει και **μήνας** ή **σελήνη** (ο πληθυντικός **aya**). Στην Τουρκία απαντιούνται πολλά χωριά με την κατάληξη **aya** καθώς και αρκετά γυναικεία ονόματα.
- Τέλος **ayan** στα τουρκικά, σημαίνει τους προκρίτους τους αρχηγούς, τους αγάδες.
- Στα αραβικά **ayah (αγυιά)** σημαίνει **σημάδι** ή **θαύμα**. (βλ.Αγιατολλάχ= το σημάδι του Θεού).

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΛΟΥΣ ΑΓΥΙΑΣ

- Η περιοχή έχει αργιλώδη πετρώματα με μικρή διαπερατότητα λόγω φερτής ύλης των ποταμών Μειλίχου και Χαράδρου.

ΠΛΑΝΙΣΤΑ ΤΟΥ ΕΛΟΥΣ

- Το έλος της Αγυιάς αποτελεί προστατευόμενο παράκτιο υδροβιότοπο - σταθμό για μεταναστευτικά πουλιά.
- Στο έλος ζει και ένα σπάνιο είδος ερπετού, προστατευόμενο είδος από την ελληνική και διεθνή νομοθεσία, ο **Τρίτωνας** (*Triturus vulgaris*), ο οποίος αναπαράγεται σε νερόλακκους. Τα τελευταία χρόνια, λόγω των μπαζωμάτων, έχει απομείνει μόνο ένας νερόλακκος και ο πληθυσμός του Τρίωνα έχει μειωθεί και κινδυνεύει με εξαφάνιση.
- Στο έλος υπάρχουν και άλλα είδη, όπως **νεροχελώνες** και πολλά είδη **αμφίβιων**
- Παλαιότερα στο έλος ζούσε και ένα σπάνιο **είδος μικρού ψαριού** το οποίο εξαφανίστηκε λόγω της μείωσης του νερού από το μπάζωμα.

-
- διάφορα πτηνά που φωλιάζουν στα δέντρα
  - σαύρες
  - φιδάκια
  - ακρίδες
  - πεταλούδες
  - κουνούπια
  - κόκκινες μέλισσες
  - σκαθάρια
  - μυρμήγκια
  - κάθε λογής μαμούνια...

- Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας στην περιοχή του έλους έχουν παρατηρηθεί 83 είδη πουλιών, από τα οποία τα 18 προστατεύονται από την Κοινοτική Οδηγία 79/409 (6 είδη ερωδιών, 3 είδη πάπιας, 3 είδη αρπακτικών, 3 είδη μπεκατσινοειδών, 3 είδη γλαρονιών)

ΧΛΩΡΙΔΑ ΤΟΥ ΕΛΟΥΣ

- πυκνά καλάμια
- αρμυρίκια
- λεύκες
- μερικές άγριες μουριές
- ευκάλυπτοι
- πεύκα
- συκιές
- ιτιές

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΟΥΣ

- Το κλίμα που επικρατεί στο έλος είναι ζεστό και ξηρό το καλοκαίρι και κρύο και υγρό το χειμώνα.
- Το έλος της Αγυιάς παίζει σημαντικό ρόλο, όσον αφορά τη **ρύθμιση του μικροκλίματος** και την ποιότητα του περιβάλλοντος.
- Αποτελεί τον **μοναδικό υγροβιότοπο στο αστικό περιβάλλον** της Πάτρας και επιτρέπει τη λειτουργία της φύσης στο πυκνοδομημένο περιβάλλον της πόλης.
- Αποτελεί **πηγή πρασίνου και συνεπώς οξυγόνου και φυσικού δροσισμού**. Μάλιστα, σε συνδυασμό με τον Πατραϊκό Κόλπο, δημιουργεί κατά τους θερινούς μήνες το φαινόμενο της θαλάσσιας και της απόγειας αύρας, δροσιζοντας την πόλη σε ένα βάθος δέκα-δώδεκα χιλιομέτρων.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΥΔΡΟΒΙΟΤΟΠΟ ΤΟΥ ΕΛΟΥΣ

- Αποστραγγίσεις
- οικιστικές δραστηριότητες / εμπρησμοί
- κυνήγι
- ρύπανση εξαιτίας των διάφορων ανθρώπινων δραστηριοτήτων
- συνεχής ρίψη μπαζών προκαλεί τη σταδιακή υποχώρηση του έλους
- αδιαφορία των αρμόδιων φορέων
- αλλοίωση της φυσιογνωμίας του έλους
- εγκατάλειψη-ερημοποίηση του έλους

ΤΟ ΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΥΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

- Σήμερα στο ακρωτήριο και δίπλα στο έλος υπάρχουν αθλητικές εγκαταστάσεις καθώς η πλαζ του ΕΟΤ.
- Η έκταση του έχει μειωθεί πολύ αφού βρίσκεται στα όρια της πόλης.
- Τα τελευταία χρόνια έχει δημιουργηθεί κίνηση των πρώην ιδιοκτητών του έλους με στόχο την επανάκτηση των παλαιών τους οικοπέδων, αφού ο λόγος απαλλοτρίωσης αυτών, δηλαδή η δημιουργία οικολογικού πάρκου, δεν έχει υλοποιηθεί.

ΑΛΛΑ ΕΛΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

- Η παραλία από Ρίο ως Αγ. Διονύσιο προ 100 ετών ήταν τελματώδης
- Σαραβάλι: η παροιμία «12 Σαραβαλαιοι φορτώναν έναν γάιδαρο» δηλώνει το πρόβλημα της ελονοσίας
- Έλη Ιτεών
- Περιοχή ΆριαΤσιβδι στη πόλη (ο Βάλτος του Αγ. Ανδρέου ως την οδό Μιαούλη 30 στρέμματα): επιχωματώθηκε το 1881 από τον δήμαρχο Θ. Κανακάρη

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

- «η κάτω πόλις υπέκειτο εις πυρετούς ολεθρίους με πολλά θύματα (308 παιδιά το 1829) : Χρ. Κορύλλος
- «το έλος του Τσιβδι εχρησίμευεν προς πόσιν και καθαρισμόν» : Ραγκαβής
- «κοιλάδα Κλαυθμώνος» αποκαλούνται «τα σεσηπότα ύδατα εντός της πόλεως και μάλιστα τα ... του Αγ. Ανδρέου» : εφημερίδα «Καρτερία» 1841

ΤΡΕΧΟΥΜΕΝΑ ΝΕΡΑ - ΠΟΤΑΜΙΑ

- ΓΛΑΥΚΟΣ
- ΔΙΑΚΟΝΙΑΡΗΣ
- ΜΕΙΛΙΧΟΣ
- ΧΑΡΑΔΡΟΣ
- ΣΕΛΕΜΝΟΣ
- ΒΟΛΙΝΑΙΟΣ
- ΠΑΝΑΓΙΤΣΑ
- ΠΛΑΤΑΝΕΪΚΟ
- ΣΑΡΑΒΑΛΕΪΚΟ ή ΠΟΤΑΜΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΕΦΕΝΤΗ
- ΦΥΛΛΟΥΡΑΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Π. ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΙ

ΠΑΝΟΥ ΣΒΕΤΣΟΥ

ΠΑΤΡΑΙ

Τοπογραφία.

Ἡ πόλις τῶν Πατρῶν, κειμένη πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἰς Β. πλάτος $38^{\circ}, 14', 25''$ καὶ μῆκος $19^{\circ}, 24', 6''$ τοῦ Μεσημβρινοῦ τῶν Παρισίων, ὀρίζεται πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ ὄρους Παναχαϊκοῦ, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, ἀποτελοῦντος μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ, πρὸς ἄρκτον ὑπὸ τοῦ χειμάρρου Μειλίχου καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ χειμάρρου Γλαύκου.

Τὸ ἐμβαδὸν τῆς πόλεως, ἐντὸς τοῦ ἐγκεκκριμένου σχεδίου αὐτῆς, ἀνέρχεται εἰς δύο ἑκατομμύρια $\square$ μέτρων, ἐξ ὧν αἱ μὲν ὁδοὶ καταλαμβάνουσι περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας $\square$ μέτρων, αἱ δὲ πλατεῖαι περὶ τὰς ἑννενήκοντα χιλιάδας $\square$ μέτρων. Ἡ περίμετρος αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς τὰ ἕξ περίπου χιλιόμετρα. Ἡ πόλις, λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἔδαφους αὐτῆς, διαιρεῖται εἰς ἄνω καὶ κάτω πόλιν, ἔχει δὲ ὑψόμετρον ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐν μὲν τῇ κάτω πόλει ἀπὸ ἑνὸς ἕως εἴκοσι μέτρων, ἐν δὲ τῇ ἄνω πόλει ἀπὸ εἴκοσι μέχρι πενήκοντα.

Γεωλογία.

Ἄπασα ἡ πεδιάς, ἐφ' ἧς εὐρίσκεται ἡ πόλις τῶν Πατρῶν, εἶναι ποταμόχωστος, σχηματισθεῖσα, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Παναχαϊκοῦ κατερχομένων χειμάρρων καὶ ῥευμάτων, ἅτινα ἐπέχωσαν τὴν πεδιάδα, κεκαλυμμένην πρότερον ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης, τὸ δὲ ἐξ ἐξάρσεων τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης. Τὸ ἔδαφος ἐν γένει τῶν Πατρῶν εἶναι ἀργυλλώδους φύσεως.

ΥΔΑΤΙΝΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

- Ένα μέρος του νερού της βροχής καθώς φτάνει και μόλις πέσει στην επιφάνεια της γης, πριν απορροφηθεί από το έδαφος, εξατμίζεται.
- Η ποσότητα του νερού, που δεν απορροφήθηκε, σχηματίζει αρχικά έναν υδάτινο μανδύα στην επιφάνεια της γης και πολύ γρήγορα διαχωρίζεται σε ένα σύνολο υδάτινων ρευμάτων αποτελούμενο από πολλούς μικρούς κλάδους (*ρυσάκια*), που συγκλίνουν σε μεγαλύτερους (*χειμάρρους*) και αυτοί σε ακόμη μεγαλύτερους (*παραπόταμους*) δημιουργώντας τελικά το κύριο ρεύμα (*ποτάμι*).
- Τα υδάτινα ρέματα αποτελούν διεξόδους του επιφανειακού νερού της βροχής προς τη θάλασσα (φυσικό αντιπλημμυρικό σύστημα).

ΣΗΜΑΣΙΑ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ

- Διαμορφώνουν το τοπίο μέσω της αποσαθρωτικής και της αποθετικής δράσης τους.
- Αποτελούν υγρότοπους στους οποίους η διατήρηση του πρασίνου στηρίζει και προσφέρει καταφύγιο σε αρκετά είδη μικροπανίδας.
- Επηρεάζουν το κλίμα των περιοχών που διασχίζουν (καθιστώντας το ηπιότερο ρυθμίζοντας την υγρασία και τη θερμοκρασία, ενώ παράλληλα δρουν και ως αεραγωγοί).
- Δεσμεύουν την Ηλιακή Ενέργεια μέσω της φωτοσύνθεσης την οποία κάνουν οι οργανισμοί που αιωρούνται κοντά στην επιφάνεια του νερού (π.χ. φυτοπλαγκτόν) και οι ριζωμένοι στον πυθμένα ή στα πρανή (φυτά).
- Εμπλουτίζουν τα Υπόγεια ύδατα Υδροφόρων Στρωμάτων και συντελούν στην Τροποποίηση των Πλημμυρικών Φαινομένων.

-
- Αντιρρυπαντική Δράση : παγιδεύοντας αιωρούμενα σωματίδια και τοξικές ουσίες, απορροφώντας μεγάλες ποσότητες διοξειδίου του άνθρακα και περιορίζοντας το θόρυβο.
  - Διαμορφώνουν το Ανάγλυφο, από πολεοδομική σκοπιά, βελτιώνοντας την αισθητική του τοπίου, διασφαλίζοντας ελεύθερους χώρους, διαχωρίζοντας τις χρήσεις γης και εξασφαλίζοντας την επικοινωνία της πόλης με το φυσικό περιβάλλον.
  - Αλληλοσχετίζουν διάφορα υγροτοπικά οικοσυστήματα και συμβάλλουν στη σύνδεσή τους με δασικά, λιβαδικά κ.ά. οικοσυστήματα (π.χ. μεταφορά σπερμάτων και θρεπτικών συστατικών)
  - Στηρίζουν τη βιοποικιλότητα
  - Παρέχουν τροφή (αλιεία, κτηνοτροφία, θήρα, ιχθυοκαλλιέργεια), πρώτες ύλες (αμμοληψίες, υλοτομία, νερό για ύδρευση και άρδευση, φάρμακα (αντιβιοτικά), ενέργεια (υδροηλεκτρικοί σταθμοί κ.ά.)
  - Κοινωνική αξία (επιστημονική, εκπαιδευτική, αναψυχή, άθληση, οικοτουρισμός, πολιτιστική σύνδεση με μυθολογία, ιστορία, λογοτεχνία, μουσική κ.ά.)

ΓΛΑΥΚΟΣ

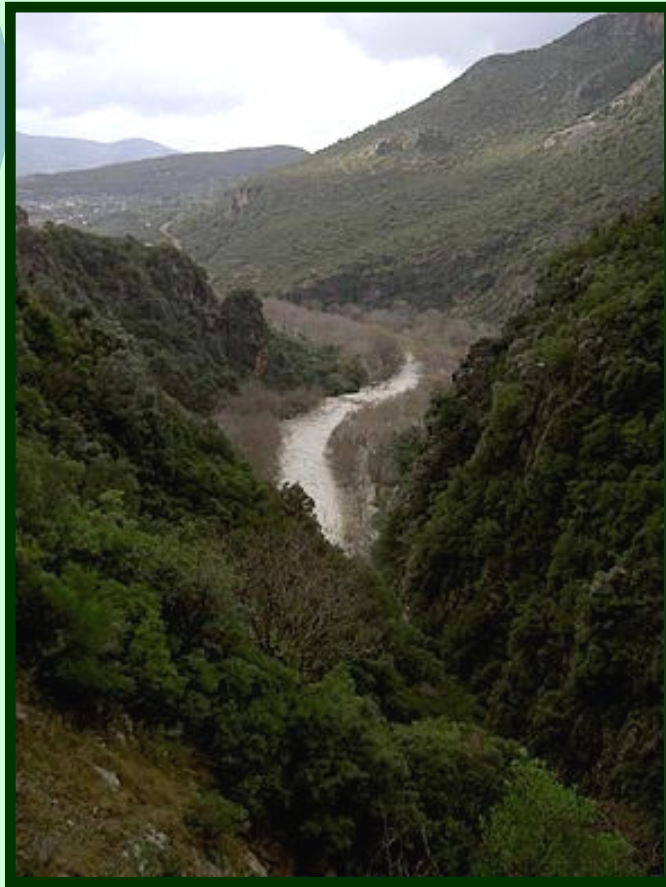

- Ο Γλαύκος είναι ποταμός της Αχαΐας.
- Πηγάζει από το Παναχαϊκό όρος και στην διαδρομή του τροφοδοτείται από διάφορες πηγές και τελικά χύνεται στον Πατραϊκό κόλπο δίπλα από το νέο (νότιο) λιμάνι της Πάτρας.
- Πριν τις εκβολές του στις Ιτιές σχηματίζει κοιλάδα γνωστή με το όνομά του. Η κοιλάδα αυτή αναφέρεται ότι κατά την Ενετοκρατία έβγαζε μεγάλες ποσότητες καλαμποκιού και καλής ποιότητας βαμβάκι.

-
- Ο Γλαύκος, στο μεγαλύτερο μέρος του, αποτελεί το φυσικό σύνορο ανάμεσα στην Πάτρα και στον Δήμο Μεσσήτιδος.
  - Από τον Γλαύκο έχουν πάρει και την ονομασία του η συνοικία Γλαύκος (Ζαρουχλείκα) και το δημοτικό διαμέρισμα Γλαύκου της Πάτρας.
  - Σήμερα στο σημείο που συναντά την περιμετρική οδό της Πάτρας υπάρχει η Έξοδος Γλαύκου. Έχει μήκος 26,3 χιλιόμετρα.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΟΝΟΜΑΤΟΣ «ΓΛΑΥΚΟΣ»

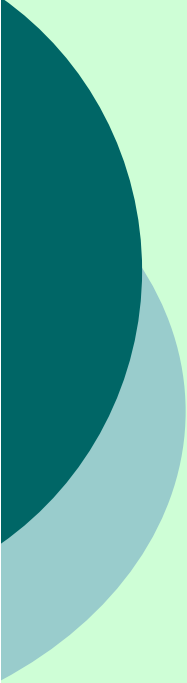
- Παλιά ονομαζόταν Λεύκας και το Γλαύκος είναι παραφθορά του (Λεύκας = Λαύκος = Γλαύκος). Ως Λεύκας αναφέρεται σε χειρόγραφο σιγίλιο της μονής Γηροκομείου.
- Κατά τον Τριανταφύλλου ονομάζεται Λεύκα από τη συνοικία Λεύκα της Πάτρας που βρίσκεται πολύ κοντά στον ποταμό, ενώ ο Θωμόπουλος αναφέρει ότι Λεύκα λεγόταν μαζί με άλλα ονόματα από τον 18ο αιώνα κι μετά.

- Παραπόταμοι του Γλαύκου που είναι στον κάμπο της Πάτρας μικροί αύλακες - χείμαρροι που έχουν το όνομα του χωριού που περνούν : του Μπεγουλακίου, του Σαραβαλίου, του Ρωμανού, της Εγλυκάδος και το Λαλείκο.
- Έχει νερό όλο τον χρόνο, το καλοκαίρι πολύ λίγο ενώ τον χειμώνα κατεβάζει πολύ νερό. Κατά το παρελθόν έχει προκαλέσει πολλές πλημμύρες δημιουργώντας πολλές καταστροφές αλλά κι θανάτους.

ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ ΓΛΑΥΚΟΥ - ΕΡΤΑ

- Αναφέρεται το 1815 κάποια αρχαία τρίτοξη πέτρινη γέφυρα που χρησιμοποιούνταν για το πέρασμα του αλλά λόγω της μετακίνησης της κοίτης του πάνω από 200 μέτρα οι ντόπιοι έφτιαξαν ξύλινα γεφύρια όπου το χειμώνα καταστράφηκαν από τα ορμητικά νερά του ποταμού.
- Κατά το παρελθόν έχει προκαλέσει πολλές πλημμύρες δημιουργώντας πολλές καταστροφές αλλά κι θανάτους, όλα αυτά μέχρι την δεκαετία του 70 όπου διευθετήθηκε η κοίτη του με τιμεντένια τοιχώματα.
- Χαρακτηριστικά στην πλημμύρα του 1886 πλημμύρισε το σχολείο του Μπεγουλάκι την ώρα του μαθήματος κινδυνεύοντας να παρασυρθούν τα παιδιά στα ορμητικά νερά του αναφέρεται ότι η καταστροφή ήταν τόσο μεγάλη που το Μπεγουλάκι έμεινε ακατοίκητο αναγκάζοντας τους κατοίκους να ζητήσουν από τον δήμο να τους δώσει εκτάσεις σε άλλη περιοχή της πόλης να εγκατασταθούν εκεί
- Ανάλογες καταστροφές έγιναν και στις πλημμύρες του 1912 και 1915, μάλιστα αναφέρεται ότι πριν αλλά και μετά τον 17ο αιώνα εκεί ήταν βάλτοι που σχηματιζονταν από τα νερά του Γλαύκου.

-
-
- Έργα έγιναν και την περίοδο 2009-11 , έργα ρύθμισης της κοίτης του, με κατασκευή τοιχωμάτων από μπετόν αρμέ και ανακατασκευή του παραποτάμιου δρόμου που τον διασχίζει. Ο δρόμος αυτός συνδέει την περιμετρική οδό με το νέο λιμάνι της πόλης και στις εκβολές του πρόκειται να κατασκευαστεί αερογέφυρα.
  - Εκτός από τον δρόμο στις παραποτάμιες εκτάσεις (οι οποίες είναι παλιά κοίτη του ποταμού) υπάρχουν αθλητικές εγκαταστάσεις της Θύελλας Πατρών, το γήπεδο της Ε.Π.Σ. Αχαΐας, το δημοτικό γήπεδο Πετρωτού του Δήμου Μεσσήνης και οι εγκαταστάσεις του Καρναβαλικού εργαστηρίου του Δήμου Πάτρας.

ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΓΛΑΥΚΟΥ

ΣΥΣΤΑΣΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΠΟ ΡΙΧΑΡΔΟ ΧΑΓΚΟΚ, ΓΟΥΛΙΕΛΜΟ ΜΟΡΦΥ ΚΑΙ ΛΕΟΝΤΑ ΜΕΣΣΗΝΕΖΗ - ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ ΣΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ Δ. ΜΠΟΥΚΑΟΥΡΗ

- ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1918: ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΕΤΑΞΑ
- 1922: ΥΠΟΒΟΛΗ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΑΠΟ ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΓΟΥΝΑΡΗ
- ΔΑΝΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΔΗΜΟΥ ΑΠΟ ΕΤΕ : 4.500.000 ΔΡΧ, 75.000 + 25.000 ΛΙΡΕΣ ΑΓΓΛΙΑΣ
- 10-07-1927: ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ
- ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1953 ΟΤΑΝ ΠΕΡΑΣΕ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΗΣ ΔΕΗ.
- ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΓΟΥ:
  - ΦΡΑΓΜΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΤΗ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΗ «ΚΟΥΡΝΑΜΠΕΛΑ» (ΣΟΥΛΙ)
  - ΥΔΑΤΟΦΡΑΚΤΗΣ 15 μ.
  - ΥΔΑΤΟΠΥΡΓΟΣ 151 μ. (ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗ ΥΨΟΥΣ 9μ., ΔΙΑΜΕΤΡΟΥ 9μ.)
  - ΣΗΡΑΓΓΑ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΝΕΡΟΥ 170 -1800 μ.
  - 3 ΥΔΡΟΣΤΡΟΒΙΛΟΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΟΛΑ
  - ΘΕΡΜΙΚΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΑΝΔΡΕΑ

Δώρο ζωής για την Πάτρα ο Γλαύκος, Του Ηλία Κάνιστρα, ΠΑΤΡΑ.

«Είναι από τους λίγους ποταμούς που δεν υπέστη καταστροφικές ανθρώπινες επεμβάσεις. Ως δώρο ζωής για την Πάτρα χαρακτηρίζεται ο ποταμός Γλαύκος. Και αυτό το δώρο η Πάτρα το αξιοποιεί εδώ και περίπου 85 χρόνια, χωρίς να το αλλοιώνει.

»Μέσω λοιπόν της αξιοποίησης των επιφανειακών νερών του Γλαύκου υδροδοτείται η πόλη (μετά την επεξεργασία τους σε σύγχρονες εγκαταστάσεις διύλισης και απολύμανσης), καλύπτεται μέρος της ηλεκτροδότησης και αρδεύονται καλλιεργήσιμες εκτάσεις στις ανατολικές και νότιες περιοχές. Ταυτόχρονα, η φυσική θέση του Γλαύκου, που πηγάζει από το Παναχαϊκό Όρος, διατρέχει τη ΝΔ πλευρά της πόλης και εκβάλει στον Πατραϊκό Κόλπο, συμβάλλει στην αντιμετώπιση του κυκλοφοριακού προβλήματος, αφού στις παρόχθιες περιοχές κατασκευάστηκαν δύο οδικοί άξονες που συνδέουν τη μεγάλη περιμετρική με το νέο λιμάνι.

»Επίσης ο υδροηλεκτρικός σταθμός του Γλαύκου έχει πλούσια ιστορία, αφού είναι από τους πρώτους που κατασκευάστηκαν και λειτούργησαν στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1920, ενώ για την αξιοποίησή του συστάθηκε εκείνη την εποχή η πρώτη στη χώρα δημοτική επιχείρηση.

Ηλεκτροδότηση

»Όσον αφορά την ηλεκτροδότηση της πόλης ο υδροηλεκτρικός σταθμός λειτουργεί σήμερα με δύο μονάδες παράγοντας ετησίως 10 GWh καλύπτοντας το 1/30 των αναγκών της Πάτρας. Το νερό το οποίο περισσεύει διατίθεται μέσω αρδευτικών καναλιών στις περιοχές Εγκλυκάδα, Περιβόλα, Σαραβάλι κ.ά., όπου αρδεύονται καλλιέργειες κυρίως με κηπευτικά.

»Ταυτόχρονα, οι παραγλαυκίες οδοί που συνδέουν το νέο λιμάνι με τις εθνικές οδούς Πατρών □ Αθηνών και Πατρών □ Πύργου, μέσω της μεγάλης περιμετρικής, δίνουν διέξοδο στα φορτηγά, οι οδηγοί των οποίων δεν είναι αναγκασμένοι πλέον να χρησιμοποιούν και να επιβαρύνουν το οδικό δίκτυο της πόλης. Η κατασκευή εναέριου κόμβου, που βρίσκεται σε εξέλιξη, θα κάνει πιο σύντομη την είσοδο και την έξοδο των οχημάτων από τη λιμενική ζώνη.

»Ο Γλαύκος δεν αντιμετωπίζει άμεσους οικολογικούς κινδύνους. Ωστόσο, όπως αναφέρει στην «Κ» το στέλεχος της Οικολογικής Κίνησης Πάτρας κ. Γιώργος Κανελής, λόγω των έργων για την κατασκευή των κόμβων έχει καταστραφεί η μικρή βλάστηση με ψαθί και καλαμιές στην ευρύτερη περιοχή της εκβολής του ποταμού, ενώ ο εγκιβωτισμός έχει εμποδίσει την ανάπτυξη βλάστησης. Πάντως, όπως σημειώνει χαρακτηριστικά, η φύση αντιστέκεται και ήδη έχει αρχίσει η ανάπτυξη βλάστησης στο εγκιβωτισμένο κομμάτι, στο ύψος της οδού Ακρωτηρίου.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΛΑΥΚΟΥ

Το μουσείο

»Η ιστορία του υδροηλεκτρικού σταθμού φυλάσσεται στο ανακαινισμένο διώροφο κτίριο όπου παλαιότερα έμεναν ο διευθυντής και το προσωπικό και σήμερα λειτουργεί ως μουσείο. Όπως ανέφερε στην «Κ» ο διευθυντής της μονάδας κ. Δημήτρης Λουκάς εκεί φυλάσσονται εξαρτήματα των πρώτων υδροηλεκτρικών μηχανών, βοηθητικά εργαλεία και, άθικτος, ο παλιός πίνακας ελέγχου. Η ιστορία του σταθμού αρχίζει το 1922 όταν το κράτος διέθεσε στον Δήμο Πατρέων το προνόμιο της υδροηλεκτρικής αξιοποίησης του ποταμού. Το έργο κατασκευάστηκε την περίοδο 1922 - 1926 από τη δημοτική επιχείρηση «Γλαύκος Α.Ε.» με τη συνεργασία της τότε Ηλεκτρικής Εταιρείας, υπό την εποπτεία της οποίας λειτούργησε ως την εξαγορά της δημοτικής επιχείρησης από τη ΔΕΗ το 1968. Μετά τη μεταπολίτευση, με αγώνες του δημάρχου Πατρέων Θεόδωρου Αννινου, ο δήμος ξαναπήρε τον σταθμό.

Γειτονικές επιχειρήσεις

»Επίσης, όπως τονίζει ο κ. Κανελής, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη λειτουργία του γειτονικού με τον ποταμό βιοτεχνικού πάρκου, ώστε να μην υπάρξει μόλυνση. Ακόμη στην ευρύτερη περιοχή του Γλαύκου λειτουργούν εδώ και χρόνια επιχειρήσεις - νεροτριβές, οι οποίες χρησιμοποιούν τα νερά του ποταμού για βιολογικό πλύσιμο, χωρίς να ρυπαίνουν.

»Στο μεταξύ ο υδροηλεκτρικός σταθμός αποτελεί και πεδίο εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Τις εγκαταστάσεις του Γλαύκου επισκέπτονται σχολεία, αλλά και φοιτητές του Πανεπιστημίου Πατρών και σπουδαστές των ΤΕΙ, για να αντλήσουν πολύτιμα στοιχεία για τις έρευνες και τις διπλωματικές τους εργασίες.»

ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΙΣΤΡΑΣ
«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»

Αχαιικά" Πανσανία - Κεφ. 18

- [2] Από τον Πείρο ποταμό απέχει ογδόντα περίπου στάδια η πόλη των Πατρέων όχι μακριά απ' αυτή χύνεται στη θάλασσα ο ποταμός Γλαύκος. Όσοι ασχολούνται με το απώτερο παρελθόν των Πατρών, λένε πως στον τόπο είχε κατοικήσει πρώτα ο αυτόχθων Εύμηλος, βασιλιάς λίγων ανθρώπων. Όταν ο Τριπόλεμος ήρθε από την Αττική, ο Εύμηλος δέχτηκε τον ήμερο καρπό και έμαθε πως να συνοικίσει μια πόλη, την οποία ονόμασε Αρόη από την άροση (το όργωμα) της γης.

[8] Οι Πατρείς έχουν στην ακρόπολή τους ένα ιερό της Αρτέμιδος λαφρίας· ξένο είναι το επίθετο της θεάς, από αλλού φερμένο είναι και το άγαλμά της

-
- [6] Λένε πως έπαψαν να θυσιάζουν ανθρώπους για την Άρτεμη ως εξής: τους είχε δοθεί από πριν χρησμός δελφικός πως θα έρθει στον τόπο τους ένας ξένος βασιλιάς φέροντας μαζί του ένα θεό ξένο και ο βασιλιάς αυτός θα σταματήσει τις (ανθρωπο)θυσίες της Τρικλαρίας. Όταν έπεσε η Τροία και οι Έλληνες μοίρασαν τα λάφυρα, ο Ευρύπυλος, ο γιος του Ευαίμονα, πήρε μια λάρνακα (κιβώτιο). Μέσα στη λάρνακα ήταν ένα άγαλμα του Διονύσου, έργο του Ηφαιστου, όπως λένε, χαρισμένο από το Δία στο Δάρδανο.

[7] Υπάρχουν και δύο άλλες παραδόσεις για τη λάρνακα, πως όταν έφυγε ο Αινείας, αυτός την είχε αφήσει· κι άλλη πως την έριξε η Κασσάνδρα για να φέρει συμφορά στον Έλληνα που θα τη βρει. Ο Ευρύπυλος άνοιξε τη λάρνακα, είδε το άγαλμα και ευθύς παραφρόνησε. Τον περισσότερο καιρό ήταν τρελός, και λίγα μόνο διαστήματα συνέρχονταν. Σ' αυτή την κατάσταση δεν έπλευσε στη Θεσσαλία, αλλά στην Κίρρα και τον εκεί κόλπο. Ανέβηκε και στους Δελφούς και ζήτησε χρησμό για την αρρώστια.

---

[8] Και λένε πως του δόθηκε χρησμός: όπου βρει ανθρώπους να κάνουν θυσία ασυνήθιστη, να αποθέσει τη λάρνακα εκεί και να εγκατασταθεί εκεί και ο ίδιος. Ο άνεμος έφερε τα πλοία του Ευρύπουλου στην παρά την Αρόη θάλασσα· όταν αποβιβάστηκε, βρήκε ένα νέο και μια παρθένο φερμένους για θυσία στο βωμό της Τρικλαρίας.

[9] Τότε και ο ίδιος εύκολα κατάλαβε τη φύση της θυσίας, αλλά και οι ντόπιοι θυμήθηκαν το χρησμό, μόλις είδαν ένα βασιλιά που δεν τον είχαν δει ποτέ πριν, και φαντάστηκαν πως στη λάρνακα μέσα κάποιος θεός θα υπήρχε. Έτσι και η αρρώστια του Ευρύπουλου σταμάτησε, και οι (ανθρωπο)θυσίες των εκεί ανθρώπων, και στο ποτάμι δόθηκε το τωρινό όνομα **Μείλιχος**. Μερικοί έγραψαν πως όσα ανάφερα παραπάνω δεν έγιναν στο Θεσσαλό Ευρύπυλο, αλλά στο γιο του βασιλιά της Ωλένου Δεξαμενού, στον Ευρύπυλο, ο οποίος ισχυρίζονται πως είχε εκστρατεύσει κατά της Τροίας μαζί με τον Ηρακλή και είχε πάρει από τον Ηρακλή τη λάρνακα· ως προς τα άλλα είναι κι αυτοί σύμφωνοι με όσα ανάφερα.

[10] Προσωπικά δεν δέχομαι ούτε πως ο Ηρακλής δεν έμαθε τα σχετικά με τη λάρνακα, αν ήταν όπως τα εξέθεσα, αλλ' ούτε και μου φαίνεται πως ξέροντάς τα θα έδινε ποτέ ως δώρο τη λάρνακα σε άνδρα που τον είχε σύμμαχο. Αλλά και οι Πατρείς δεν θυμούνται κανένα άλλο Ευρύπυλο, εκτός από το γιο του Ευαίμονα, για τον οποίο κάνουν και εναγισμούς κάθε χρόνο, κατά τη γιορτή του Διονύσου.

ΔΙΑΚΟΝΙΑΡΗΣ

- Ο Διακονιάρης είναι χείμαρρος της Αχαΐας στην νότια πλευρά της Πάτρας.
- Ξεκινά πολύ κοντά στην Πάτρα από το χωριό Ελεκύστρα και περνά μέσα από την πόλη. Ονομάζεται και **Ελεκίστρα** ή και **Ελεκιστριανός**.
- Η ονομασία του σύμφωνα με τον Γάλλο φιλέλληνα Πουκεβίλ οφείλεται στο ότι δεν έχει πηγές, αλλά μαζεύει τα νερά του από την βροχή, δηλαδή διακονεύει. Το καλοκαίρι δεν έχει καθόλου νερό, αλλά τον χειμώνα πλημμυρίζει συχνά και δημιουργεί πολλές καταστροφές.

- Ένα κομμάτι του, και συγκεκριμένα στις εκβολές του, έχει σκεπαστεί και έχει κατασκευαστεί επάνω η Λεωφόρος Ελευθερίου Βενιζέλου. Έγιναν έργα για να σκεπαστεί όλο το κομμάτι του χειμάρρου που περνά μέσα από την πόλη για να αντιμετωπιστούν οι πλημμύρες του.
- Το οδικό έργο του Διακονιάρη, ενώνει τη μεγάλη περιμετρική οδό της Πάτρας, μέσω του κόμβου της Εγλυκάδας, με το νέο λιμάνι.

ΠΛΗΜΜΥΡΕΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΡΗ

- Η τελευταία μεγάλη του πλημμύρα έγινε στις 16 Δεκεμβρίου 2001 με δύο θανάτους πολιτών (πατέρας και γιός), πλημμύρες εκατοντάδων σπιτιών στις συνοικίες Ζαρουχλέικα, Αγία Τριάδα, Άγιο Νεκτάριο, Ψαροφάι και Εγλυκάδα .
- Μικροβιοτεχνίες, καταστήματα και περιουσίες πνίγηκαν σε χιλιάδες τόνους λάσπης, που κατέβασε στις φτωχογειτονιές της νοτιοδυτικής Πάτρας το ρέμα «Διακονιάρης».

ΜΕΙΛΙΧΟΣ

- Είναι χειμαρρος της Αχαΐας.
- Πηγάζει από τα βόρεια του Παναχαϊκού όρους και χύνεται στον Πατραϊκό κόλπο, αφού πρώτα περνά από το χωριό Συχαινά και μέσα από την Πάτρα.

Κατά την αρχαιότητα και κοντά στα Συχαινά και δίπλα στον Μείλιχο βρισκόταν ο ναός της Τρικλαρίας Αρτέμιδος, ο οποίος δεν έχει βρεθεί από τους αρχαιολόγους.

Στην οδό Αρέθα σήμερα και σε μικρή απόσταση από τον Μείλιχο έχει ανασκαφεί η αρχαία γέφυρα Ρωμαϊκών χρόνων.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΜΕΙΛΙΧΟΥ

- Ο Μείλιχος είναι ένας πολύπλευρα σημαντικός χείμαρρος για την Πάτρα
- ως **υδατόρευμα** - παραλήπτης υδάτινων φορτίων που, το χειμώνα, θα μπορούσαν να γίνουν πλημμυρικά,
- **αεραγωγός** για το αρκτικό διαμέρισμα,
- **φορέας σημαντικών στοιχείων χλωρίδας** στις όχθες του, μεταξύ των οποίων και μικρός πλατανώνας, ανάσα που διακόπτει την, δυστυχώς συνεχιζόμενη οικοδομική υπερφόρτιση της περιοχής την οποία διασχίζει,
- **φορέας ιστορικής μνήμης** μια και δίπλα στην σημερινή κοίτη του βρέθηκε και αναδείχτηκε (Αθηνών και Αρέθα) μια ακέραια ρωμαϊκή γέφυρα.

• Κατά την αρχαιότητα οι βοσκοί πίστευαν ότι αν έπινε νερό ζώο από το ποτάμι την άνοιξη θα γεννούσε μόνο αρσενικά, γι' αυτό και πότιζαν τις αγελάδες προκειμένου να αποκτήσουν ταύρους για τις θυσίες και το όργωμα. Κατά την ενετοκρατία λόγω αυτού του γεγονότος οι Ενετοί ονόμασαν το ποτάμι Βελεβίτσιο (Bel vizio) και από εκεί πήρε και το όνομα του το χωριό Βελβίτσι.

• Κάθε χειμώνα σχεδόν παρατηρούνται φαινόμενα υπερχειλίσεων κοντά στις περιοχές των εκβολών του.

"Αχαικά" Πανσανία - Κεφ. 19

- [1] Ανάμεσα στο ναό της Λαφρίας και στο βωμό είναι καμωμένο επιτάφιο μνημείο για τον Ευρύπυλο. Ποιος ήταν ο Ευρύπυλος και για ποιο λόγο ήρθε σ' αυτό τον τόπο θα τα αναφέρω, αφού παρουσιάσω πρώτα τις συνθήκες της ζωής που επικρατούσαν εδώ, όταν ο Ευρύπυλος ήρθε: οι Ίωνες, οι εγκαταστημένοι στην Αρόη, την Άνθεια και τη Μεσάτι είχαν ένα κοινό τέμενος και ναό της Άρτεμης, της επονομαζόμενης τρικλαρίας, για την οποία οι Ίωνες έκαναν γιορτή κάθε χρόνο και αγρυπνία ολονύχτια. Ιέρεια της θεάς ήταν μια παρθένος, η οποία ασκούσε την Ιεροσύνη μέχρι του γάμου της.

[2] Λένε λοιπόν πως κάποτε συνέβη να είναι ιέρεια της θεάς η Κομαιθώ, μια εξαιρετικά ωραία παρθένος και πως έτυχε να είναι ερωτευμένος μαζί της ο Μελάνιππος, ο οποίος και στα άλλα ξεπερνούσε τους συνομηλικούς του, ιδιαίτερα όμως στη σωματική ομορφιά. Όταν ο Μελάνιππος έκαμε την παρθένο να τον ερωτευθεί εξ ίσου, τη ζήτησε σε γάμο από τον πατέρα της. Είναι συνηθισμένο στους γέρους και σ' άλλα να εναντιώνονται στους νέους, αλλά και τον πόνο των ερωτευμένων να μην τον αισθάνονται· έτσι και ο Μελάνιππος τότε, ο οποίος ήθελε να νυμφευτεί την Κομαιθώ που κ' εκείνη τον ήθελε, δεν βρήκε καμιά ευμενή διάθεση ούτε στους δικούς του γονείς ούτε στους γονείς της Κομαιθούς.

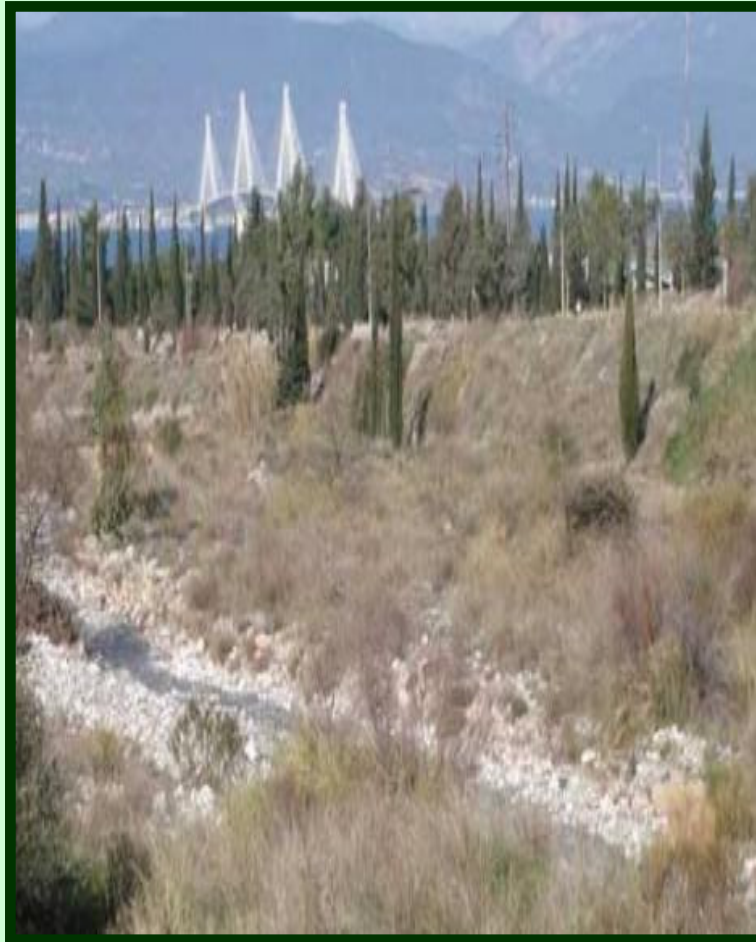
---

[3] και φάνηκε από ό,τι συνέβη στην περίπτωση του Μελάνιππου, αλλά και σε πολλές άλλες, πως ο έρωτας είναι ικανός και τα νόμιμα των ανθρώπων να συγχύσει και τις τιμές των θεών να ανατρέψει: μέσα στο ιερό της Άρτεμης η Κομαιθώ και ο Μελάνιππος ικανοποίησαν το πάθος του έρωτά τους. Και συνέβη στο εξής το ζεύγος αυτό να χρησιμοποιεί το ιερό ως νυφικό θάλαμο, ενώ τους ανθρώπους άρχισε να τους φθείρει η οργή της Άρτεμης με το να μην αποδίδει η γη κανένα καρπό, αλλά και αρρώστιες ασυνήθιστες να πέσουν και θάνατοι να σημειωθούν απ' αυτές περισσότεροι παρά πριν.

[4] Η πόλη κατέφυγε στο μαντείο των Δελφών και η Πυθία κατηγορήσε το Μελάνιππο και την Κομαιθώ· και ήρθε χρησμός κι αυτούς τους δύο να θυσιάσουν στην Άρτεμη, αλλά και κάθε χρόνο να θυσιάζουν στη θεά ένα νέο και μια νέα παρθένο που θα υπερτερούσαν στην ομορφιά. Εξ αιτίας της θυσίας αυτής ο παρά το ιερό της Τρικλαρίας ποταμός ονομάστηκε **Αμείλιχος**· πριν δεν είχε κανένα όνομα.

[5] Όσοι νέοι και παρθένες χάνονταν χωρίς κανένα φταίξιμο απέναντι της θεάς, αλλά εξ' αιτίας του Μελάνιππου και της Κομαιθούς, και οι ίδιοι ήταν αξιολύπητοι για ό,τι πάθαιναν, αλλά και οι δικοί τους· για το Μελάνιππο όμως και την Κομαιθώ προσωπικά δεν πιστεύω πως έπαθαν καμιά συμφορά, γιατί το μόνο που ισοφαρίζει σε αξία την ανθρώπινη ζωή είναι το να πετύχει κανείς στον έρωτα.

ΧΑΡΑΔΡΟΣ

- Ο Χάραδρος είναι χείμαρρος του Νομού Αχαΐας. Πηγάζει από τις βορειοδυτικές υπώρειες του Παναχαϊκού όρους και εκβάλλει στο ανατολικό τμήμα του Πατραϊκού κόλπου στο ύψος του Καστελόκαμπου.
- Ένα τμήμα της ροής του δίπλα στο Πανεπιστήμιο Πατρών αποτελεί φυσικό σύνορο μεταξύ δήμου Πατρέων και δήμου Ρίου. Έχει μήκος 7,6 χιλιόμετρα.
- Εικάζεται ότι το όνομά του προέρχεται από το γεγονός ότι δεν έχει ομαλή ροή αλλά στο πέρασμά του δημιουργεί βαθιά χαράδρα.
- Ονομάζεται και **Βελβιτσάνος** ποταμός.

Αχαιικά" Πυρσωνία - Κεφ. 22

-
- [11] Κοντά στην πόλη των Πατρών βρίσκεται ο **Μείλιχος** ποταμός και το ιερό της Τρικλαρίας, χωρίς λατρευτικό άγαλμα πια. Το ιερό είναι δεξιά. Πιο πέρα από το Μείλιχο υπάρχει άλλος ποταμός, ονομαζόμενος **Χάραδρος**- όσα ζώα πίνουν την άνοιξη από το Χάραδρο συμβαίνει να γεννούν τις περισσότερες φορές αρσενικά· γι' αυτό οι βοσκοί τα μετακινούν σ' άλλο μέρος της χώρας, έκτος από τις αγελάδες· αυτές τις αφήνουν περί το ποτάμι, γιατί οι ταύροι είναι χρησιμότεροι, παρά οι αγελάδες, και για θυσίες και για τις γεωργικές εργασίες· προκειμένου όμως για τα άλλα βοσκήματα τα θηλυκά θεωρούνται πολυτιμότερα.

Αχαιικά" Πανσωνία - Κεφ. 23

[1] Μετά το Χάραδρο υπάρχουν ερείπια πενιχρά μιας πόλης Αργυράς και **πηγή Αργυρά**, δεξιά του κύριου δρόμου, καθώς και ένα ποτάμι **Σέλεμος** που κατεβαίνει προς τη θάλασσα. Για το ποτάμι υπάρχει παράδοση των ντόπιων πως ο Σέλεμος ήταν όμορφος νέος που βοσκούσε το ποίμνιο του σ' αυτό το μέρος· η Αργυρά ήταν μια νύμφη θαλασσινή, η οποία είχε ερωτευθεί το Σέλεμο και βγαίνοντας από τη θάλασσα τον επισκέπτονταν και κοιμόνταν πλάι του.

[2] Δεν πέρασε όμως πολύς καιρός και ο Σέλεμος δεν φαίνονταν πια όμορφος, και η νύμφη δεν επρόκειτο να τον επισκέπτεται· άμα ο Σέλεμος εγκαταλείφτηκε από την Αργυρά, πέθανε από τον έρωτα, και η Αφροδίτη τον έκανε ποτάμι. Αναφέρω τις σχετικές παραδόσεις των Πατρών. Επειδή ο Σέλεμος και μετά τη μεταμόρφωσή του σε νερό εξακολουθούσε να αγαπάει την Αργυρά, όπως και για τον Αλφειό λένε πως εξακολουθεί να αγαπάει την (πηγή) Αρέθουσα, η Αφροδίτη ευεργετεί το Σέλεμο και με την έξης δωρεά: τον κάνει να ξεχάσει την Αργυρά.

[3] Άκουσα και τον εξής λόγο για το Σέλεμο, πως το νερό του είναι κατάλληλο μέσο για να γιατρεύει από τον έρωτα άνδρες και γυναίκες: κάνουν λουτρό στο ποτάμι και ξεχνούν τον έρωτα. Αν αυτό είναι αλήθεια, το νερό του Σέλεμου είναι για τους ανθρώπους θησαυρός.

ΣΕΛΕΜΝΟΣ

- Ποτάμι της Αχαΐας που πηγάζει στο Παναχαϊκό και εκβάλλει στον Κορινθιακό κόλπο.
- Στην πορεία του περνά από το Καστρίτσι στα προάστια της Πάτρας , όπου ονομάζεται και Καστριτσιάνικο.
- Στις όχθες του Σέλεμνου βρισκόταν η αρχαία πόλη Αργυρά της οποίας η θέση δεν έχει βρεθεί ακόμα.

ΒΟΛΙΝΑΙΟΣ

- Ο Βολιναίος ή Δρεπανέικο είναι ποταμός στην Αχαΐα πηγάζει από τις δυτικές παρυφές του Παναχαϊκού και χύνεται κοντά στο Δρέπανο, έχει νερό όλο τον χρόνο. Την ονομασία την οφείλει στην αρχαία πόλη Βολίνη.

Αχαιικά" Πανσωνία - Κεφ. 23

- [4] Μετά την Αργυρά είναι ένα ποτάμι ονομαζόμενο **Βολινάιος**, κοντά στο οποίο υπήρχε άλλοτε πόλη Βολίνα· λένε πως ο Απόλλωνας είχε αγαπήσει μια παρθένα Βολίνη, η οποία φεύγοντας ρίχτηκε μέσα στην εδώ θάλασσα και πήρε ως χάρη από τον Απόλλωνα αθανασία

ΠΑΝΑΤΙΤΣΑ

- Πηγάζει στον Ομπλό και χύνεται στην περιοχή «Παραλία» στον Πατραϊκό κόλπο.
- Στην πορεία του περνά από τα χωριά Κρήνη, Οβρυά και Παραλία.
- Η ονομασία του χειμάρρου οφείλεται στο ότι στην Οβρυά περνά δίπλα από τον ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου
- Το καλοκαίρι είναι ξεροπόταμος, αλλά το χειμώνα κατεβάζει πολύ νερό και προξενεί πολλές καταστροφές και πλημμύρες, με τελευταία αυτήν του 2004.
- Στο σημείο που συναντά τον περιμετρικό Πάτρας υπάρχει η Έξοδος 4. Η ροή του χειμάρρου στο μεγαλύτερο κομμάτι του και στο σημείο που μπαίνει στην Οβρυά μέχρι τις εκβολές του στην Παραλία έχει εγκιβωτιστεί σε μπετόν αρμέ.

ΠΛΑΤΑΝΕΪΚΟ

- Το Πλατανέικο είναι ποτάμι στον Νομό Αχαΐας και πηγάζει στις παρυφές του Παναχαϊκού κοντά στο Καστρίτσι και εκβάλλει στον Κορινθιακό κόλπο.
- Στη διαδρομή του περνά από το χωριό Πλατάνι από το οποίο έχει πάρει και την ονομασία του.
- Έχει νερό όλο τον χρόνο και τον χειμώνα πλημμυρίζει και προξενεί πολλές καταστροφές.

ΣΑΡΑΒΑΛΕΪΚΟ – ΠΟΤΑΜΙ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΕΦΕΝΤΗ

- Το Σαραβαλείκο ποτάμι είναι χειμαρρος, που λέγεται έτσι, γιατί στο μεγαλύτερο μέρος του περνά από το χωριό Σαραβάλι . Κατά την Τουρκοκρατία λεγόταν ποτάμι Μουσταφά εφέντη.
- Πηγάζει από τον Ομπλό και εκβάλλει στον Πατραϊκό κόλπο. Περνά από τα χωριά Κρήνη και Οβρυά.
- Το καλοκαίρι είναι ξερό, ενώ το χειμώνα κατεβάζει πολύ νερό.
- χειμαρρος: Ξεροπόταμος

ΦΥΛΛΟΥΡΑΣ

- Χείμαρρος που κατεβαίνει δίπλα στις εγκαταστάσεις της οινοποιίας «ΑΧΑΪΑ ΚΛΑΟΥΣ».
- Ονομάστηκε έτσι από τα φύλλα των πλατάνων δίπλα από το άλσος των οποίων περνά παράλληλα με τον ποταμό Γλαύκο

Ὑδρογραφία.

Ποταμοί.—Τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν διαρρέουσι τρεῖς χεῖμαρροι· πρὸς ἄρκτον μὲν, καὶ περὶ τὰ 2 χιλίόμετρα μακρὰν τῆς πόλεως, ὁ χεῖμαρρος Μείλιχος, κληθεὶς οὕτω ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος· κατ' ἀρχὰς ἐκαλεῖτο Ἀμείλιχος (σκληρός), ἔνεκα τῶν ἀνθρωποφυσιστῶν, αἵτινες ἐτελοῦντο ἐντὸς τοῦ παρ' αὐτὸν εὕρισκομένου Ναοῦ τῆς Τρικλαρίας Ἀρτέμιδος· κατόπιν δὲ Μειλίχιος καὶ Μείλιχος, ἀφ' ἧς ἐποχῆς αἱ θυσίαι αὐταὶ ἔπαυσαν· κοινῶς ὁ χεῖμαρρος οὗτος καλεῖται Συχαινέϊκο ποτάμι, διότι διέρχεται ἐν τῇ μέσῃ τῶν χωρίων ἄνω καὶ κάτω Συχαινῶν· ἴσκει κανονικῶς καὶ ἐντὸς ὁρισμένης κοίτης. Πρὸς Νότον, καὶ περὶ τὰ 3 χιλίόμετρα μακρὰν τῆς πόλεως, ὁ χεῖμαρρος Γλαῦκος, κληθεὶς οὕτω πρὸς τιμὴν τοῦ ἡμιθέου Γλαύκου, κοινῶς καλούμενος Λεύκα, ἐκ παραφθορᾶς ἀπὸ Γλαῦκος εἰς Λεύκα. Ἀντιθέτως τοῦ Μειλίχου, ὁ χεῖμαρρος οὗτος εἶναι ὀρητικώτατος, μὴ ἔχων δὲ ὁρισμένην κοίτην, ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ κτήματα τῆς Μεσημβρινῆς πεδιάδος τῶν Πατρῶν. Πρὸς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος τῆς πόλεως ἴσκει ὁ τρίτος χεῖμαρρος, ἢ μᾶλλον τὸ ῥεῦμα Ἐλεκίστρας, ὀνομασθεὶς οὕτω ἐκ τοῦ ἐγγύς χωρίου Ἐλεκίστρας, ἐκβάλλων πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πόλεως, παρὰ τὸ 1ον χιλίόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἴτεων· κοινῶς καλεῖται Διακονιάρης, ὡς μὴ ἔχων ἰδίας πηγὰς, ἀλλ' ἐπαιτῶν, οὕτως εἰπεῖν, τὰ ὄμβρουα ὕδατα ἐκ τῶν γειτονικῶν λόφων.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

ποτάμια και χείμαρροι

- Ν. των Πατρών:

Γλαύκος, Λάρισος, Καύκωνας

Χείμαρροι: Βρωμολάγκαδο(8-9-1877 παρέσυρε 50 σπίτια και έπνιξε 2 ανθρώπους), Διακονιάρης, Φύλλιουρας, Μανωλιάς

- Β. των Πατρών:

Μείλιχος, Χάραδρος, Σέλεμνος, Πλαταναίικο, Βολινάιος, Φοίνικας (στο οροπέδιο Πρασούδι ή Όμορφη Λάκκα, σε αυτόν χύνεται ο χείμαρρος Στάχταινα, Α. του το ποταμάκι Θολοπόταμος ή Θελούρα)

Ρυάκια: Βαθύ, Τρανό ρέμα, Χρούτσας

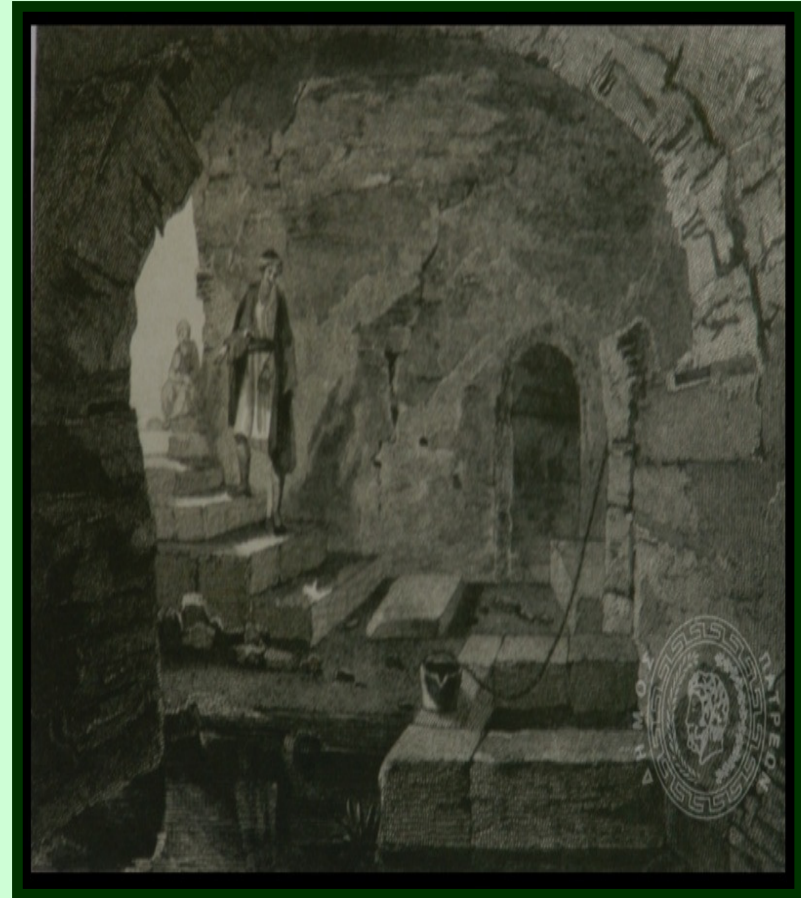
Χείμαρροι: Ξερόρρεμα (Αγ. Βασίλειος), Ξυλοκέρα (Αργυρά)

- ΣΥΝΟΛΟ : 13 ΧΕΙΜΑΡΡΟΙ

ΠΗΓΗ ΔΗΜΗΤΡΑΣ ἢ ΠΗΓΑΔΙ ΑΓ. ΑΝΔΡΕΟΥ

- Δίπλα στον παλιό Ναό βρίσκεται το πηγάδι του Αγίου Ανδρέα. Στη θέση του προϋπήρχε η πηγή της Δήμητρας στην οποία λειτουργούσε και μαντείο μόνο για αρρώστους. Η περιοχή της μαντικής πηγής ήταν ο τόπος όπου δίδασκε ο Απόστολος Ανδρέας, αγίασε το νερό και θεράπευε τους ασθενείς της πόλης. Σύμφωνα με την παράδοση δίπλα σ' αυτή την πηγή σταυρώθηκε.
- Η στοά που συνεχίζει από τα αριστερά δεν είναι προσβάσιμη και μάλλον οδηγεί κάτω από τον παλιό ναό. Δίπλα από την αποθήκη συναντάμε περιεργούς εξαερισμούς που λένε ότι μπορεί να ήταν τα 14 παράθυρα που φώτιζαν το υπόγειο θολωτό άντρο της Αρχαίας Θεάς. Σε αυτήν την περιοχή λένε ότι έδρασε ο απόστολος Ανδρέας, ο οποίος αγίασε το νερό και θεράπευε τους ασθενείς της πόλης.

Αχαιικά Παιονία - Κεφ. 21

○ [11] Έχουν και ένα άλσος κοντά στη θάλασσα για πολύ ευχάριστους περιπάτους και γενικά ευχάριστη παραμονή κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Μέσα στο άλσος υπάρχουν και ναοί, ένας για τον Απόλλωνα, άλλος για την Αφροδίτη, με τα λατρευτικά τους αγάλματα λιθίνα. Προς το άλσος συνέχεια το **ιερό της Δήμητρας**· η ίδια η θεά και η Κόρη παριστάνονται όρθιες, άλλο άγαλμα παριστάνει τη Γη.

[12] Μπροστά στο ιερό της Δήμητρας υπάρχει **πηγή**, της οποίας η πλευρά προς το ναό είναι φραγμένη με ξερολιθιά ενώ από το έξω μέρος έχει κατασκευαστεί κατάβαση προς την πηγή. Στην πηγή υπάρχει μαντείο αλάθητο, όχι όμως για οτιδήποτε παρά μόνο για αρρώστους: δένουν με κλωστή ένα κάτοπτρο και το κατεβάζουν στην πηγή, υπολογίζοντας να μην κατέβει περισσότερο από το σημείο όπου η κυκλική άκρη του κατόπτρου θα 'ρθει σ' επαφή με την επιφάνεια του νερού· κατόπιν προσεύχονται στη θεά, καίνε θυμίαμα και κοιτάζουν στο κάτοπτρο, το οποίο τους δείχνει τον άρρωστο ζωντανό ή νεκρό· ως αυτού φτάνει η μαντική δύναμή της πηγής.

-
- [13] Πολύ κοντά στις Κυανέας, κοντά στη Λυκία, υπάρχει μαντείο του Απόλλωνα θυρξέα, όπου ένα νερό έχει τη δύναμη να δείχνει σ' όποιον κοιτάζει μέσα στην πηγή όλα όσα αυτός θέλει να δει. Κοντά στο άλσος των Πατρών υπάρχουν και δύο ιερά του Σάραπι, στο ένα από τα οποία υπάρχει τάφος του Αιγύπτου, γιου του Βήλου· οι Πατρείς λένε πώς ο Αίγυπτος είχε καταφύγει στην Αρόη, εξ αφορμής των παθημάτων των γιών του, για τα οποία και το όνομα του Άργους του προξενούσε φρίκη, αλλά ακόμα περισσότερο επειδή φοβούνταν το Δαναό. Οι Πατρείς έχουν και ένα ιερό του Ασκληπιού που βρίσκεται πέρα από την ακρόπολη, κοντά στην προς τη Μεσαίτι πύλη του τείχους. Οι γυναίκες που είναι στις Πάτρες ίσως και διπλάσιες στον αριθμό από τους άντρες έχουν περισσότερο από άλλες γυναίκες τις χάρες της Αφροδίτης.

[14] Οι πιο πολλές κερδίζουν τη ζωή τους από τη βύσσο που καλλιεργείται στην Ήλι· κάνουν απ' αυτή κεκρυφάλους και ποικίλα φορέματα υφαίνουν.

ΣΥΝΤΡΙΒΑΝΙΑ ΠΛ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄

- Το 1874 δηλαδή, ο Δήμος της Πάτρας αποφάσισε να αγοράσει από μία γαλλική εταιρεία δύο τεράστια πανάκριβα για την εποχή αγάλματα (το κόστος ήταν περίπου γύρω στα 70.000 δραχμές) από χυτοσίδηρο, για να τοποθετηθούν στην πλατεία.
- Το σκεπτικό της επιλογής τους ήταν να έχουν σχέση με μύθους για το νερό, αφού η Πάτρα είναι παραθαλάσσια πόλη, αλλά και να συνδυάζουν την ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας με την επιρροή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην πόλη.

-
- Στο συντριβάνι στο κάτω μέρος της πλατείας παριστάνονται φτερωτά λιοντάρια και επάνω τους άγαλμα της νύμφης Πηγής. Ολόγυρα απεικονίζονται φυτά και φυλλωσιές παριστάνοντας έτσι την ύπαιθρο.
  - Επιλέχθηκε το λιοντάρι για πολλούς λόγους:
    1. στην περιοχή υπήρχαν κατά την αρχαιότητα λιοντάρια.
    2. υπήρχε και ο μύθος των Γρυπών, των φτερωτών δηλαδή λιονταριών (βλ. ναό του Ευαγγελισμού, Παντάνασσας και Παντοκράτορα).

- Στο δεύτερο πάλι συντριβάνι (στο πάνω μέρος της πλατείας), στην κορυφή, τοποθετήθηκε το άγαλμα ενός Σειληνού.
- Ο συμβολισμός και ο μύθος που απορρέει μέσα από το άγαλμα αυτό έχει πολλαπλή σημασία. Την εποχή εκείνη είχε ολοκληρωθεί η κατασκευή του θεάτρου του Τσίλλερ, που αφιερώθηκε στον θεό Απόλλωνα. Στην στέγη του θεάτρου υπήρχαν μούσες που παρακολουθούσαν τα δράματα στην πλατεία.
- Ο μύθος λοιπόν αναφέρει πως ο θεός της μουσικής, Απόλλωνας διαγωνίστηκε με τον Σειληνό Μαρσύα με κριτές τις μούσες αυτές.

ΘΕΡΜΕΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

- Τοποθετούνται νοτίως της εκκλησίας του νεοκλασικού ναού του Αγίου Ανδρέα Πατρών, ανατολικά του αγιάσματος .
- Η αγάπη των Ελλήνων για τα λουτρά κληροδοτήθηκε και αναπτύχθηκε από τους Ρωμαίους. Οι Ρωμαίοι υπήρξαν πραγματικοί λάτρες των λουτρών, καθώς το λούσιμο ήταν για αυτούς κοινωνική υποχρέωση και οι μη λουόμενοι τιμωρούνταν. Ξακουστά ήταν τα δημόσια λουτρά τους, που καλούνταν θερμές, και τα οποία χρησίμευαν τόσο στην προσωπική υγιεινή όσο και στην κοινωνικοποίηση.
- Στον υδροθεραπευτικό τομέα γνωρίζουμε ότι πολλοί έλληνες γιατροί ασχολήθηκαν στη Ρώμη με τα θερμά λουτρά. Ένας από αυτούς ήταν κι ο Έλληνας φιλόσοφος και γιατρός Γαληνός.

ΓΕΦΥΡΙΑ ΠΑΤΡΑΣ

- Δίτοξο Γεφύρι στο Κάστρο του Ρίου

Δίτοξο πέτρινο γεφύρι το οποίο γεφυρώνει την τάφρο του κάστρου του Ρίου.

- Γεφύρι στα Άνω Συχαινά

Πέτρινο γεφύρι το οποίο βρίσκεται στην περιοχή των Άνω Συχαινών. Πρόκειται μάλλον για γεφύρι της Τρικούπικης περιόδου.

- Γεφύρι - Σκάλα Στην Παντάνασσα

Βρίσκεται μέσα στη πόλη της Πάτρας, οδός Ηφαιστου, και στηρίζει στη ράχη του σκάλα.

[Ευδάκης Γκανάς - γεφύρι πέτρινο_\(360p\).mp4](#)

ΡΩΜΑΪΚΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

- Η ρωμαϊκή γέφυρα βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Αρέθα και Παπαδιαμάντη στη βόρεια είσοδο της Πάτρας, δίπλα από τη νέα Εθνική Οδό. Πρόκειται για μια σπάνιας ομορφιάς δίτοξη γέφυρα και είναι ένα από τα λιγοστά τεχνικά έργα της μορφής αυτής, που διασώθηκαν στην Ελλάδα, της ρωμαϊκής περιόδου, το μοναδικό του είδους του στην ευρύτερη περιοχή. Η δίτοξη γέφυρα είχε κατασκευαστεί στη θέση άλλης, αρχαιότερης, τμήμα της οποίας έχει διασωθεί κάτω από τη νεώτερη κατασκευή.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΓΕΦΥΡΑΣ

- Στο σημείο στην αρχαιότητα περνούσε ποταμός όπου αρχικά πιστευόταν ότι ήταν ο **Μείλιχος**, νεότερες έρευνες δείχνουν ότι πιθανότερα ήταν ο **Καλλίναος** όπου σήμερα η κοιτή του περνά 100 μέτρα νοτιότερα. Οι δυο γέφυρες αποτελούσαν τμήμα της *via publica* ή *Via Militaria*», της οδού στα Β της Πάτρας που οδηγούσε προς το Αίγιο.
- Σύμφωνα με επιγραφή που βρέθηκε στην δίοδο γέφυρα , το σημείο γεφύρωσε με την μονότοξη γέφυρα τον 1ο αιώνα μ.Χ. με δαπάνη του ο Αρτέμιος από την Μεσσήνια για την ευκολότερη πρόσβαση των συμπατριωτών του στην Πάτρα. Η γέφυρα αυτή κατασκευάστηκε με οπώλιθο ενώ αργότερα με την κατασκευή της νέας δίοδου μικρύναν το άνοιγμα της πιθανότατα για αρδευτικούς λόγους.
- Τον 2ο-3ο αιώνα μ.Χ κατασκευάστηκε η νέα δίοδο γέφυρα κι εγκιβωτίστηκε ο ποταμός. Η γέφυρα κτίστηκε μέχρι τις καμάρες με πέτρα και έπειτα με οπώλιθους, το δάπεδο της είναι στρωμένο με πλάκες που έχουν αυλακωθεί από την διάβαση αρμάτων ή κάρων. Για το στηθαίο εγκιβωτισμού χρησιμοποιήθηκαν και αρχιτεκτονικά μέλη από γκρεμισμένα κτίρια της εποχής.
- Άγνωστο πότε μετά από πλημμύρα άλλαξε η κοιτή του ποταμού και η παλιά κοιτή με τις γέφυρες μπαζώθηκε με τα φερτά υλικά της πλημμύρας, παρόλα αυτά η χρήση του δαπέδου των γεφυρών συνεχίστηκε ως δρόμος για πολλά χρόνια ακόμα .

ΛΟΥΤΡΟ (ΧΑΜΑΜ), ΜΠΟΥΚΑΟΥΡΗ 29, ΠΑΤΡΑ

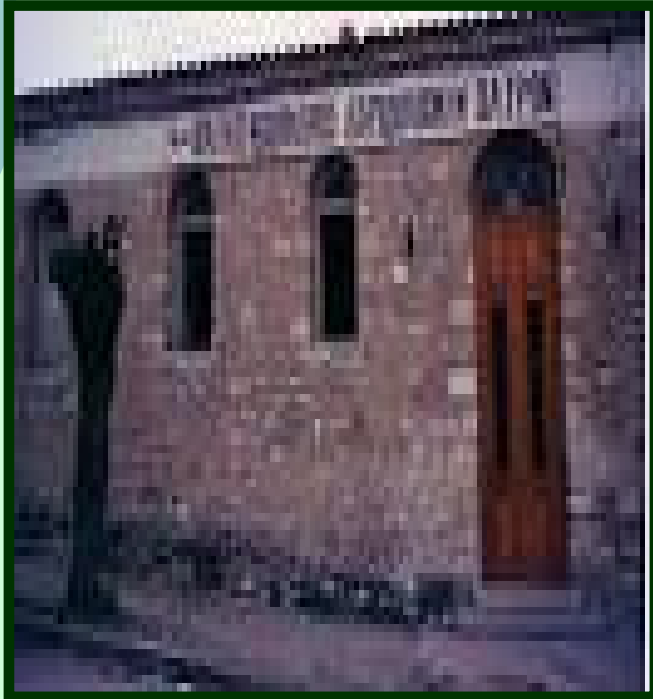

- Τα Παλαιά Τούρκικα Χαμάμ βρίσκονται στην άνω πόλη της Πάτρας στην οδό Μπουκαούρη. Κατασκευάστηκε τον 17ο αιώνα επί Ενετοκρατίας και διατηρήθηκε αργότερα από τους Τούρκους. Αποτελεί το αρχαιότερο σε λειτουργία χαμάμ.
- Πρόκειται για έναν ορθογώνιο χώρο, διαστάσεων 6,40 Χ3,80 μ. που στο κέντρο του στεγάζεται με θόλο, το ύψος του οποίου μέχρι το κλειδί φτάνει τα 5,10 μ. Οι δύο θερμές αίθουσες είναι τετράγωνες και καλύπτονται από ημισφαιρικούς θόλους με χαμηλά τριγωνικά λοφία.
- Οι εισοδοί στους χώρους γίνονται μέσω τοξωτών ανοιγμάτων. Πίσω τους βρίσκεται η δεξαμενή και ο χώρος της εστίας. Δεν έπαψε να λειτουργεί και σήμερα συνεχίζει να προσφέρει τις ευεργετικές υπηρεσίες του σε όσους το επισκεφτούν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΧΑΜΑΜ

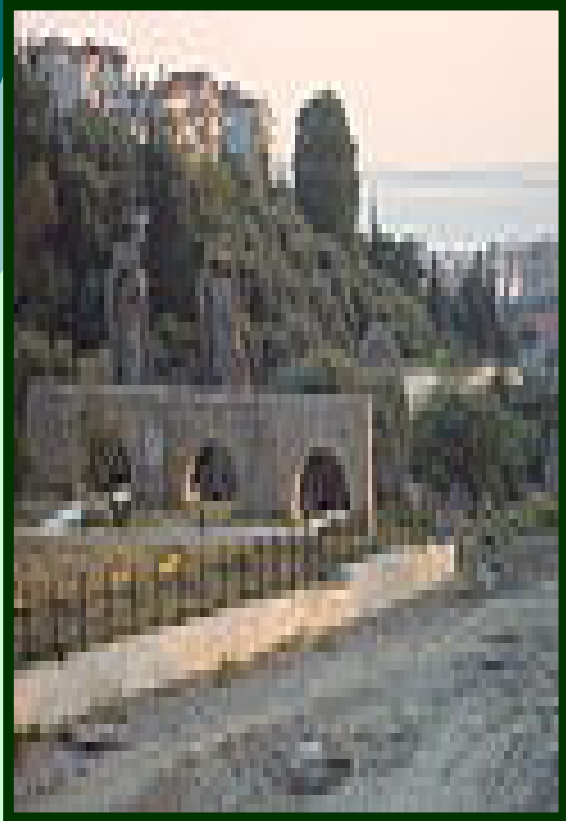
○ Βυζαντινή εποχή

- Τα λουτρά αποτέλεσαν ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της αστικής ζωής κατά τη βυζαντινή περίοδο.
- ως χώροι καθαρισμού του σώματος
- κέντρα κοινωνικής ζωής
- τόποι συνάντησης και ψυχαγωγίας, όπου οι Βυζαντινοί περνούσαν ένα μεγάλο μέρος της ημέρας τους. (ιδιαίτερα οι γυναίκες)
- Τα λουτρά και η υδροθεραπεία συνέχισαν να απασχολούν τους βυζαντινούς λογίους και τα μεταβυζαντινά χρόνια. Συνοψίζοντας, αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη βυζαντινή περίοδο, και παρά τις αντιρρήσεις ορισμένων πατέρων της εκκλησίας, η χρήση των λουτρών και της υδροθεραπείας είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο.
- Η χρήση τους ωστόσο έπαψε με το πέρας της βυζαντινής περιόδου και η λουτροθεραπεία περιορίστηκε στα κοινά λουτρά του ισλαμικού κόσμου.

- Οθωμανική εποχή
- Τα τουρκικά λουτρά (χαμάμ) είναι είτε τα ίδια τα βυζαντινά λουτρά που κατέσχεσαν οι Τούρκοι είτε αντιγραφή τους, σε πολλές περιπτώσεις χτισμένα από Βυζαντινούς αρχιτέκτονες. Το Caramanhamamı, το πρώτο λουτρό που έχτισαν οι Τούρκοι στην Πόλη το 1460, με διαταγή του Μωάμεθ του Πορθητή, ήταν έργο του Έλληνα αρχιτέκτονα Χριστόδουλου. Επικράτησε να λέγονται τουρκικά από τους πρώτους Άγγλους επισκέπτες της Κωνσταντινούπολης, οι οποίοι, βλέποντας τα παλιά βυζαντινά λουτρά που εξακολουθούσαν να λειτουργούν, έβγαλαν το συμπέρασμα ότι ήταν τουρκικά.
- Η εξέλιξη των λουτρών στην οθωμανική περίοδο αφορούσε κυρίως στη βελτίωση του συστήματος κυκλοφορίας του ζεστού νερού και του αέρα μέσα στους τοίχους με σωλήνες, για την καλύτερη θέρμανση των χώρων.

ΡΩΜΑΪΚΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ

- Μεγάλο τεχνικό έργο των ρωμαϊκών χρόνων, που κατασκευάστηκε πιθανώς από τον αυτοκράτορα Αδριανό, στις αρχές του 2ου αι. μ.Χ. Σήμερα διασώζονται ορατά τμήματα του στην συνοικία Σαμακιά (τμήμα της γεφύρωσης).
- Ξεκινάει από τις πηγές «Νερομάννα» του Ρωμανού και καταλήγει, μετά από διαδρομή 6 χλμ. στην Αρόη κάτω από το βυζαντινό κάστρο, όπου διατηρείται το καλύτερο τμήμα του.
- Οι σωστικές ανασκαφές στη ρωμαϊκή πόλη της Πάτρας έφεραν στο φως αρκετά πηγάδια που εξυπηρετούσαν οικιακές ανάγκες, αλλά και ένα άρτια οργανωμένο σύστημα ύδρευσης με υπόγειους αγωγούς και τρεχούμενο νερό, που τροφοδοτούσε ακόμη και σιντριβάνια σε ιδιωτικές κατοικίες.
- Το νερό έφτανε στην πόλη μέσω του ρωμαϊκού υδραγωγείου, διανύοντας πορεία 7,5 περίπου χιλιομέτρων. Από τις νοτιοανατολικές παρυφές της αρχαίας ακρόπολης, όπου κατέληγε το υδραγωγείο, το νερό διαμοιραζόταν σε υπόγειους αγωγούς και διακλαδιζόταν μέσα στην πόλη.

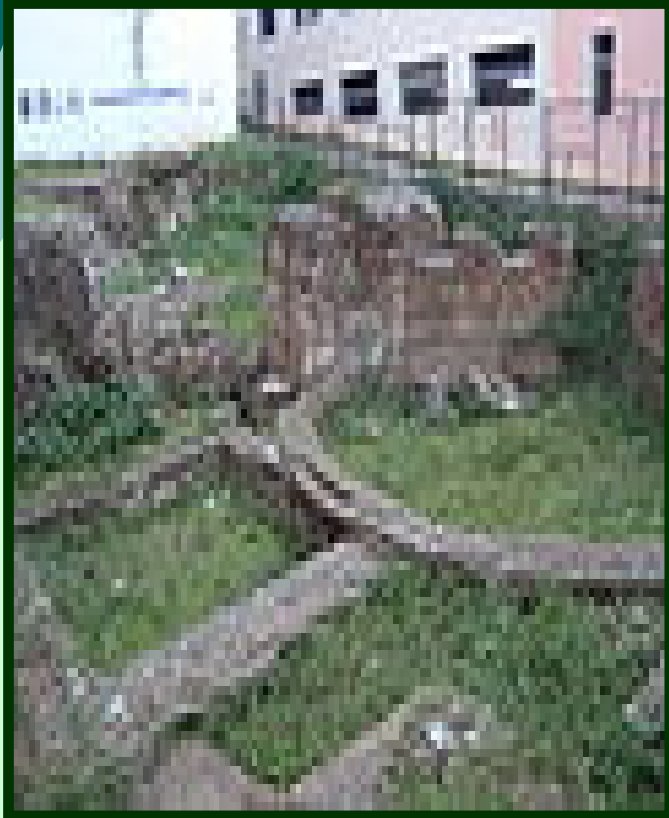

- Η χρήση ήταν αδιάκοπη μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα και επισκευάστηκε πολλές φορές με τελευταία το 1838 από τον δήμαρχο Ι. Μπουκαούρη το 1874 σταμάτησε η χρήση του μετά την διοχέτευση νερού στην πόλη με σωλήνες.
- Ξένοι περιηγητές που πέρασαν από την πόλη τον 17ο αιώνα αναφέρουν ότι διατηρούνταν σε καλή κατάσταση ακόμα και μετέφερε νερό. Είχε δυο σειρές τόξα που ήταν κατασκευασμένα από πελεκητή πέτρα και επενδυμένα με τούβλα και στην κορυφή το αυλάκι που μετέφερε το νερό.
- Το 2008 για τις ανάγκες των έργων κατασκευής της "μικρής περιμετρικής οδού της Πάτρας" που έτεμνε κάθετα το μνημείο, τμήμα του υδραγωγείου κόπηκε και μεταφέρθηκε βορειότερα.

ΡΩΜΑΪΚΑ ΝΥΜΦΑΙΑ

- Οι Ρωμαίοι κατασκεύασαν μια μεγάλη δεξαμενή νερού στις πηγές του Ρωμανού, από όπου ξεκινά ο χείμαρρος του Διακονιάρη. Στις πηγές του Ρωμανού λατρεύονταν οι Νύμφες. Τα νυμφαία ήταν λατρευτικοί χώροι αφιερωμένοι στις νύμφες και χώροι αναψυχής με πίδακες νερού και κήπους.
- **ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΝΥΜΦΑΙΟ**
(ΓΕΡΜΑΝΟΥ 36-40):μνημειώδες κτίσμα του 3ου αι., χώρος αναψυχής με πίδακες νερού και κήπους.

- ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΝΥΜΦΑΙΟ (Ι.ΒΛΑΧΟΥ 3 ΚΑΙ ΚΑΝΑΡΗ), τμήμα μεγάλου συγκροτήματος, πιθανώς θερμών. Στους Πρώιμους Βυζαντινούς Χρόνους ο χώρος χρησιμοποιήθηκε πιθανώς ως εκκλησία και αργότερα ως νεκροταφείο.
- Το Ρωμαϊκό νυμφαίο της οδού Κανάρη είναι ερείπια ορατά στο κέντρο της πόλης στην διασταύρωση των οδών Βλάχου και Κανάρη. Το μνημείο βρέθηκε κατά την διάρκεια οικοδομικών εργασιών για την κατασκευή οικοδομής. Είναι έργο του 2ου αιώνα μ.Χ ήταν τρίκοχο με ημικυκλικές κερκίδες που από κάτω τους είχαν στοά. Δίπλα στο νυμφαίο έχουν ανακαλυφθεί δύο λιθόστρωτοι δρόμοι, επίσης ρωμαϊκών χρόνων, όπου στην διασταύρωση τους ήταν κτισμένο το νυμφαίο. Με άλλα ευρήματα που έχουν βρεθεί κοντά στον χώρο οι αρχαιολόγοι συμπεραίνουν ότι η περιοχή στους ρωμαϊκούς χρόνους ήταν δημόσιος χώρος, κυρίως με δημόσια κτήρια και όχι οικίες.

ΠΗΓΕΣ

- **ΠΗΓΕΣ ΥΔΡΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ:**
- 1. **Θέση Νερομάνα (6420 μ. από την πόλη) - Υδραγωγείο της πόλης- πηγή Κυμοθός (νηριδα)**
- 2. **Παλιομονάστερο (Μ. Αγ. Νικολάου) - Βελούχι (2500 μ. από την πόλη)**
- 3. **Κοκκινόβρυση - Βελούχι**
- 4. **Κεφαλόβρυσο -Σαραβάλι**
- 5. **Πρεβετιάνα - Σαραβάλι**
- 6. **Παραδείσι - Σαραβάλι**

ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

---

1. Ταμπάχανα
2. Τσιβδί (παραθαλάσσια περιοχή μεταξύ των οδών Δημ. Γούναρη, Μαιζώνος και Κοραή) (πριν έναν αιώνα και πλέον)
3. Ανατολική πύλη κάστρου
4. Τάσι (κάτω από το κάστρο - Άνω πόλη)
5. Πηγή Σωτηρίας (πηγάδι Αγ. Αικατερίνης)
6. Νερομάνα με ψυχρό νερό πάνω από το χωριό Άνω Καστρίτσι
7. Πλατανάκι: ΝΔ του Ομπλού, αρδεύει την μονή από 10 1819 (σε αχρηστία από το 1903) με δαπάνη του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου
8. Κρύα (ύδατα;) (στη μεσημβρινή πεδιάδα Πατρών)

ΡΕΥΜΑΤΑ- ΒΡΥΣΕΣ

- Ρεύμα Μελικουκιάς ΒΑ της συνοικίας Ταμπάχανα
- Περιβόλα :ο Β. Γκριμάνης αναφέρει «πολλούς ρύακας, αρδεύοντας αμπέλους και κήπους και κινούντας δύο υδρόμυλους».

- ΒΡΥΣΕΣ:
  1. Βλατερό (4 βρύσες)
  2. 7-8 βρύσες Άνω πόλης (1828)
  3. Βρύση στο τελωνείο επί Τουρκοκρατίας (σήμερα Πλ. 3 συμμαχών)
  4. Σελαχαγιά βρύση: κρήνη κοντά στη Μ. Γηροκομείου (Διάκου ή Καποτά σήμερα)
  5. Δεσπότη βρύση (θέση Ψάρθι -Μπάλα)

ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΝΕΡΑ

- **ΜΕΤΑΛΛΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ (Βρωμονέρια ή Αλογονέρια) :**
Πηγή Μανωλιάς - κρήνη Μπουλούμπαση :
σοδούχος με άριστα ύδατα στο δρόμο προς τη Μ. Ομπλού ΝΔ. του χωριού Θερειανού
- **Παραλία Ιτεών (λασπόλουτρα)**

- **ΓΛΥΦΕΣ ΒΡΥΣΕΣ (για στομαχικούς) :Στη σκάλα της οδού Πατρέως**
  1. **Απέναντι από τον Αγ. Νικόλαο Βλατερού**
  2. **Στη συνοικία Τριτάκη, ΒΔ του κάστρου (αλκαλικό νερό, ιαματικό)**
  3. **Γλυφή: Κοντά στο ναό των Εισοδίων**

ΥΔΡΟ - ΤΕΙΟΣ

... - ΤΕΙΟΣ

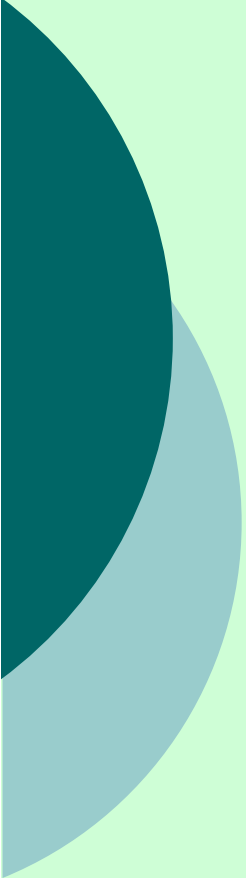
ΒΙΒΛΙΟΤΡΑΦΙΑ

- www.nomosphysis.gr
- www.geo.auth.gr
- www.ikologiavaliras.blogspot.gr
- www.Forum.4x4fun.gr
- www.elabs.dreamhosters.com/achaea/
- www.petrinagefiria.com/content/
- www.mythicalpeloponnese.gr
- www.deyap.gr
- www.monuments.hpclab.ceid.upatras.gr
- www.dromosnerou.3lykeioKavalas.gr
- www.nea.gr/tour/Pages/Genika/
- www.metafysiko.gr
- www.arcadia.ceid.upatras
- www.slideshare.net/aptzan/ss-14865709
- www.globalgreenguard.gr
- www.medies.net.gr

-
- <http://wikimapia.org/1838783/e1/%CE%88%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%91%CE%B3%CF%85%CE%B9%CE%AC%CF%82>
  - <http://www.slideboom.com/presentations/779272/%CE%88%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%B7-%CE%91%CE%B3%CF%85%CE%B9%CE%AC%CF%82>
  - <http://courses.arch.ntua.gr/112357.html>
  - <http://dipe.ach.sch.gr/eco/eco>
  - www.viotia.net.green-hellas
  - www.ekby.gr
  - www.env.edu.gr/ViewSubiect.aspx?id=7
  - http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%BA%CF%84%CE%B1%CE%B2%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CF%8C%CF%82_%CE%91%CF%8D%CE%B3%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%82
  - http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5753
  - <http://monuments.hpclab.ceid.upatras.gr/monuments.php?monument=166>
  - <http://www.ancientgreece.gr/index.php/ancient-sites/96/132/562/569/>
  - <http://listedmonuments.culture.gr/>

ΤΕΛΟΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ...